

travelbook

Szkocja i Szetlandy

Bezdroża

mistrzowska
ochrona **ERGO**
HESTIA®

Autor przewodnika: Piotr Thier

Redakcja: Barbara Faron

Korekta: Aurelia Hołubowska

Opracowanie kartograficzne: DAKA – Studio Graficzne

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Skład: DAKA – Studio Graficzne

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?besst2>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie II

ISBN: 978-83-283-4525-6

Copyright © Helion, 2018

• Kup książkę	• Księgarnia internetowa
• Poleć książkę	• Lubię to!
• Oceń książkę	Nasza społeczność

Spis treści

ATRAKCJE SZKOCJI	6
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZED WYJAZDEM	14
Wybór czasu podróży	14
Źródła informacji	14
Formalności	15
DOJAZD	17
Podróż samolotem	17
Podróż samochodem	17
Podróż autobusem	18
Podróż autostopem	18
Podróż promem	19
NA MIEJSCU	20
Komunikacja	20
Zwiedzanie z biurem podróży	23
Noclegi	24
Wyżywienie	25
INFORMATOR A-Z	27
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	37
KRAJOZNAWCZE ABC	38
Położenie i ukształtowanie terenu	38
Klimat	38
Flora i fauna	39
Obszary chronione	40
Ochrona dziedzictwa kulturowego	41
HISTORIA	42
Początki szkockiej historii	42
Czasy Imperium Rzymskiego	42
Era wikingów	43
Narodziny państwowości	44
Walki o niepodległość	44
Rozkwit królestwa Szkocji	47
Reformacja	48
Kłeska jakobitów	49

Oświecenie i rewolucja przemysłowa	49
Wojny światowe	50
Okres powojenny	51
SPOŁECZEŃSTWO	52
Mieszkańcy Szkocji	52
Język	52
Religia	52
Obyczaje	53
Polityka	54
Gospodarka	55
KULTURA I SZTUKA	56
Literatura	56
Muzyka	57
Opera, teatr i kino	57
Nauka	57
ŚWIĘTA I FESTIWALE	58
Popularne święta	58
Festiwale	59
KUCHNIA	60
ZWIEDZANIE SZKOCJI	61
EDYNBURG	62
LOWLANDS	106
PAS CENTRALNY	128
GLASGOW	151
ZACHODNIE WYBRZEŻE I WSPY	168
REGION FIFE, OKOLICE DUNDEE ORAZ PERTH	191
HIGHLANDS, ABERDEENSHIRE I HEBRYDY ZEWNĘTRZNE	210
ZWIEDZANIE SZETLANDÓW	243
ARCHIPELAG SZETLANDÓW	244
INDEKS	260

Spis planów i map

Szkocja _____	przednia okładka	Fife, Dundee oraz Perth _____	192–193
Okolice Edynburga _____	96	Dundee _____	201
Lowlands _____	108–109	Highlands _____	212–213
Pas Centralny _____	129	Aberdeen _____	218
Glasgow _____	154–155	Szetlandy _____	245
Szkocja zachodnia _____	170–171	Edynburg _____	tylna okładka

Spis ramek

Placówki dyplomatyczne _____	16	Głośnie wydarzenia na placu	
Dni wolne od pracy _____	28	Jerzego _____	153
Telefonowanie _____	34	Nietypowe metro w Glasgow _____	157
Szkocja – dane encyklopedyczne _	39	James Watt, najśłynniejszy	
Szkocja, Kaledonia czy Alba? _____	43	mieszkaniec Glasgow _____	159
Tartan – jeden z symboli Szkocji _	70	Loch Lomond w szkockiej	
Piesek Bobby w kulturze masowej	72	popkulturze _____	175
<i>Waverley</i> , czyli od książki do nazwy		Wyspa z polską historią _____	177
dworca _____	84	Jura Fell Race _____	184
Kapral na czterech łapach _____	85	O co chodzi z przedrostkiem	
Mroczne sekrety średniowiecznego		<i>inver</i> -? _____	225
Edynburga _____	87	Trasa widokowa North Coast 500 _	225
Pomniki przy autostradzie M8 _	132	Jacobite Train, czyli parowa	
<i>Braveheart</i> – najmniej prawdziwy		podróż do przeszłości _____	228
film historyczny w historii? _____	145	Festiwal Up Helly Aa _____	249

NIE WOLNO PRZEGAPIĆ

Średniowiecznych zamków, w tym: edynburskiego, w Stirling oraz zamku Urquhart nad brzegiem Loch Ness.

Parków narodowych Loch Lomond oraz Cairngorms z ich wspaniałymi widokami.

Wizyty w jednej ze szkockich destylarni whisky, która nigdy nie będzie smakowała tak samo! Najstarsza destylarnia (1775) znajduje się w miejscowości Glenturret.

Zabytkowych centrów historycznych miast, takich jak Edynburg, Glasgow oraz Aberdeen.

Wycieczki po malowniczych terenach Highlands, najrzadziej zaludnionych w Wielkiej Brytanii, umożliwiających bliski kontakt z naturą oraz prastarą celtycką kulturą.

Wizyty na szkockich wyspach, w szczególności Hebrydach oraz Szeتلاندach, kuszących wspaniałymi widokami, ciszą i brakiem turystów.

Kup książkę

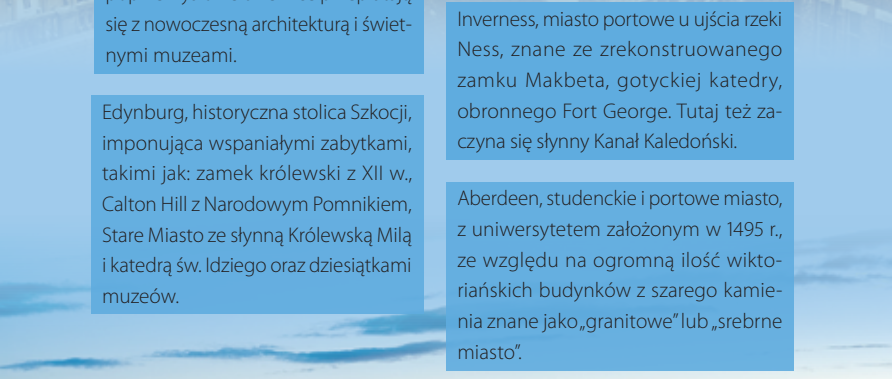
Poleć książkę

HISTORYCZNE MIASTA

Glasgow, dawne przemysłowe miasto, stanowiące dziś finansową stolicę Szkocji i centrum rozrywki. Stare, poprzemysłowe dzielnice przeplatają się z nowoczesną architekturą i świetnymi muzeami.

Edynburg, historyczna stolica Szkocji, imponująca wspaniałymi zabytkami, takimi jak: zamek królewski z XII w., Calton Hill z Narodowym Pomnikiem, Stare Miasto ze słynną Królewską Miłą i katedrą św. Idziego oraz dziesiątkami muzeów.

Stirling, niewielkie miasteczko, które zasłynęło jako miejsce bitwy między Szkotami i Anglikami w 1297 r. Ozdobą miasta są zamek królewski z XV w. oraz górujący nad okolicą Wallace Monument.

Inverness, miasto portowe u ujścia rzeki Ness, znane ze zrekonstruowanego zamku Makbeta, gotyckiej katedry, obronnego Fort George. Tutaj też zaczyna się słynny Kanał Kaledoński.

Aberdeen, studenckie i portowe miasto, z uniwersytetem założonym w 1495 r., ze względu na ogromną ilość wiktoriańskich budynków z szarego kamienia znane jako „granitowe” lub „srebrne miasto”.

Kup książkę

Poleć książkę

ZABYTKI PREHISTORYCZNE

Stojące skały (ok. 5 tys. p.n.e.) w Calanais, na wyspie Lewis w archipelagu Hebrydów Zewnętrznych, w epoce brązu miejsce rytualnych obrzędów. Archeolodzy odnaleźli tam grobowce komorowe i pomniejsze kurhany.

Grey Cairns of Camster, trzy neolityczne grobowce, prawdopodobnie najstarsze na terenie Highlands (5 tys. lat), niedaleko miasta Wick.

Jarlshof niedaleko Sumburgh Head na Szetlandach, ruiny prehistorycznego miasta (2,5 tys. p.n.e.) i zarazem jedno z najcenniejszych stanowisk archeologicznych Wielkiej Brytanii.

Stojące skały (4,5 tys. p.n.e.) w Machrie Moor, na zachodzie wyspy Arran, tworzą sześć kamiennych kręgów; w dniu przesilenia letniego promienie słońca przechodzą przez środek największego kręgu.

Barpa Langass, neolityczny grobowiec sprzed 5 tys. lat na wyspie North Uist w Hebrydach Zewnętrznych. Oprócz ludzkich szczątków znaleziono tu fragmenty ceramiki, grot strzały i spalone drewno.

Kup książkę

Poleć książkę

Devil's Pulpit (Finnich Glen), kilkuset-metrowy przełom skalny na rzece Carnock Burn, z wodą zabarwioną na upiorny, krwistoczerwony kolor.

Mavis Grind, największy przesmyk lądu na Szetlandach, liczący jedynie 33 m szerokości, jest jedynym punktem w Europie, z którego można zobaczyć jednocześnie Ocean Atlantycki i Morze Północne.

Loch Lomond, największe jezioro Szkocji, od stuleci urzeka sielskimi krajobrazami i niezmaconą, wiejską atmosferą oraz zielonymi wzgórzami parku narodowego Loch Lomond & The Trossachs.

Wyspa Skye obfituje w przepiękne zakątki, jak np. osuwisko Quiraing, monumentalny zespół skał Old Man of Storr oraz wodospad przy 90-metrowym klifie Kilt Rock.

Eas a' Chual Aluinn (dosł. „wodospad pięknych warkoczy”), najwyższy wodospad w Wielkiej Brytanii, prawie czterokrotnie wyższy od wodospadu Niagara, mierzy aż 200 m.

W okolicach Fort William można podziwiać wspaniałe widoki na masyw górski Grampianów, najwyższy szczyt Szkocji, Ben Nevis, oraz na wiele urokliwych jezior, w tym Loch Lochy oraz Loch Ness.

Edynburg

HISTORIA

Zwiedzanie Szkocji najlepiej rozpocząć od poznania najważniejszego miasta, od 600 lat będącego jej stolicą, drugą największą aglomeracją, która każdego roku oczarowuje miliony turystów.

Edynburg to główny ośrodek miejski historycznego regionu Lothian, położony w strategicznym miejscu na południowym wybrzeżu **zatok Firth** (Firth of Forth), u ujścia rzeki Leith do Morza Północnego. Miasto, współcześnie zamieszkiwane przez niespełna pół miliona ludzi, od XVI w. stanowiło siedzibę królów Szkocji, a od 1999 r. jest miejscem zgromadzeń szkockiego Parlamentu oraz najważniejszym finansowym, historyczno-kulturalnym i oświatowym ośrodkiem w Szkocji. Pod względem liczby zabytków, muzeów, galerii, świątyń i romantycznych zaułków można go porównać do Krakowa.

Edynburg stanowi bramę wiodącą do pozostałych części Szkocji i jest niekwestionowanym turystycznym numerym jeden wśród historycznych miast kraju. Bez odwiedzenia go żadna wizyta w Szkocji nie będzie pełna.

Pierwsze ślady osadnictwa na terenie dzisiejszych przedmieść Edynburga, gdzie odnaleziono pozostałości prymitywnej, mezolitycznej wioski, pochodzą z ok. 8500 r. p.n.e. Na terenie współczesnego miasta na najstarsze oznaki pobytu ludzi natrafiono na obszarze wzgórza Tron Artura (Arthur's Seat) w Holyrood Park, na wschód od Starego Miasta, w okolicach góry zamkowej oraz Wzgórz Pentlandzkich. Relikty te pochodzą ze schyłku epoki brązu oraz początku epoki żelaza.

W 79 r. na tereny Edynburga dotarły legiony rzymskie, dowodzone przez namiestnika Brytanii, Agrykolę. Napotkały tam plemię, określające się mianem **Votadini**. Szybko je podbili i zajęli obszary, które plemię zasiedlało (mniej więcej okolice zamku edynburskiego oraz pozostałe ziemie nad zatoką Forth). Pomimo zwycięstwa nad władcą Piktów, Calgacusem, w bitwie pod Mons Graupius w 84 r., Rzymianie nigdy do końca nie zdołali podbić Kaledonii i w 410 r. definitywnie wycofali się z wysp.

▼ Panorama Edynburga

Kup książkę

Poleć książkę

W VII w. okolice najechali Anglicy, pokonując mieszkających tu Szkotów. Nazywali je **Eiden's Burg**, czyli „fort Eidena”, co zaowocowało dzisiejszą nazwą miasta. Trzy wieki później Szkoci odzyskali swoje terytoria, a w XI w. król Malcolm III wybudował na skale zamek górujący nad niewielką wówczas osadą. Następne dziesięciolecia przyniosły rozkwit miasta, szczególnie po wybudowaniu ufortyfikowanego opactwa Holyrood w 1128 r., dokładnie milę na wschód od zamku. Z połączenia tych dwóch miejsc powstała najważniejsza arteria ówczesnego grodu, **Królewska Miła** (The Royal Mile).

W średniowieczu Edynburg słynął z produkcji odzieży wełnianej. Dzięki dogodnemu położeniu nad zatoką Forth kwitł handel zagraniczny, głównie zbożem (sprzedawanym na Grassmarket) oraz bydłem i owcami (handlowano nimi na targu zwanym Cowgate). Od 1296 do 1322 r. kraj był w stanie wojny z Anglią, podczas której Anglicy ponownie zajęli zamek edynburski. W 1329 r. miasto zyskało dodatkowe prawa na mocy królewskiego edyktu, wydanego przez **Roberta Bruce'a**.

W XVI w. rozwijająca się średniowieczna metropolia została oficjalnie stolicą

Szkocji, mimo iż po wyjeździe króla Jakuba VI stolicę formalnie przeniesiono do Londynu. W Edynburgu pozostał jednak osobny, szkocki Parlament. Stulecie XVI było okresem bardzo niekorzystnym dla miasta, bowiem kilkakrotnie było ono napadane i plądrowane przez Anglików, a mieszkańców dziesiątkowały choroby, w tym epidemia dżumy.

Mimo niesprzyjających okoliczności pod koniec XVIII w. Edynburg liczył ponad 50 tys. obywateli. Wzrost liczebności powodował, że większość z nich mieszkała w wielkim ścisku i tragicznych warunkach sanitarnych. W 1767 r. architekt James Craig wygrał konkurs na zaprojektowanie **Nowego Miasta** (New Town), położonego na północ od historycznego centrum. Niespełna 150 lat później powstało tam osiedle z nowoczesnymi, szerokimi arteriami i założeniami parkowymi.

Rozbudowa **portu** w dzielnicy Leith i postępująca industrializacja sprawiły, że Edynburg stał się drugim najważniejszym ośrodkiem ekonomiczno-handlowym Szkocji, zaraz po sąsiednim Glasgow. W tamtych czasach, ze względu na wszechobecny smog wiszący nad zabudowaniami, miasto nazywano „Starym

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Charakterystyczna sylwetka zamku edynburskiego

Kopciuchem" (Auld Reekie). Większość szkockich zakładów przemysłowych w XIX stuleciu znajdowała się jednak w Glasgow, dlatego w Edynburgu ulokowane zostały tuży szkockiej finansjery, prawa i literatury. Najśłynniejsi szkoccy pisarze i autorzy nazywali wówczas miasto Atenami Północy.

Na początku XIX w. ukończona została główna ulica Nowego Miasta – **Princess Street**, oraz powstało wiele współczesnych symboli miasta, takich jak **Nelson Monument** i **National Monument** na Calton Hill oraz **Scott Monument** przy wspomnianej Princess Street. W tym okresie powstało także wiele georgiańskich zabytków Nowego Miasta. W połowie wieku Edynburg został połączony z resztą kraju i Anglią torami kolejowymi, a od 1895 r. zelektryfikowano jego ulice.

W XX w. zaczęły rozwijać się instytucje kulturalne – powstały wówczas m.in.: **Usher Hall**, **City Museum** oraz **Traverse Theatre**, **Gallery of Modern Art** i **The**

Peoples History Museum. Wybudowano także wiele wielkich, działających do dzisiaj centrów handlowych, jak St. James Shopping Centre oraz Gyles Shopping Centre. Najważniejszym wydarzeniem było jednak ponowne otwarcie szkockiego **Parlamentu** u schyłku stulecia – w 1999 r., po 292 latach nieistnienia.

CENTRUM

Nie licząc obiektów poza ścisłym centrum, wszystkie wymienione poniżej atrakcje najlepiej zwiedzać pieszo, gdyż są skupione w niewielkiej odległości od siebie, a komunikacja miejska często stoi w korkach.

Zamek edynburski

Zwiedzanie Edynburga należy rozpocząć od ★ **zamku edynburskiego** (Edinburgh Castle) 📍 **Castlehill**; www.edinburghcastle.gov.uk; codz. IV–IX 9.30–18.00, X–III 9.30–17.00; wstęp: dorośli 16,50 GBP,

dzieci 9,90 GBP, emeryci powyżej 60. r.ż. 13,20 GBP, dzieci do 5. r.ż. wstęp wolny; wypożyczenie przewodników audio (w jęz. angielskim, francuskim, niemieckim, hiszpańskim, włoskim, japońskim, mandaryńskim i rosyjskim) dorośli 3,50 GBP, dzieci 1,50 GBP, powyżej 60. r.ż. 2,50 GBP. Wznosi się on na szczycie skały zamkowej – **Castlehill** oraz na początku słynnej Królewskiej Mili (The Royal Mile). Jest to największy i najczęściej odwiedzany zamek Szkocji, prawdopodobnie od XII w. będący siedzibą królów. W ciągu swojej przeszło 1100-letniej historii był on oblegany aż 26 razy, co czyni go jednym z najczęściej atakowanych miejsc na świecie. Najstarszym zachowanym fragmentem zamku i zarazem najstarszym budynkiem miasta jest XII-wieczna kaplica św. Małgorzaty. W XIV w. król Dawid II rozpoczął budowę wieży Dawida, natomiast Wielka Sala powstała ok. 1510 r.

Zamek został wzniesiony na szczycie wygasłego wulkanu, liczącego 130 m n.p.m. O miejscu tym wspominał już w II w. Ptolemeusz, nazywając je „skałą”. Wykopaliska archeologiczne prowadzone w latach 90. XX w. wykazały, że najstarsze ślady osadnictwa na terenie skały zamkowej pochodzą z późnej epoki brązu lub wczesnej epoki żelaza. Świadczyłyby one o tym, że jest to jedno z najdłużej nieprzerwanie zamieszkiwanych miejsc na Wyspach Brytyjskich.

Do zamku prowadzi bogato zdobiona główna brama – **Gatehouse**, udekorowana postawionymi w 1929 r. posągami przedstawiającymi Williama Wallace’a oraz Roberta Bruce’a. Po przejściu przez kolejną bramę, **Portcullis Gate**, datowaną na XIV w. (pod koniec XIX w. rozbudowaną i nazwaną Argyle Tower), trafia się na dolny dziedziniec zamkowy, z którego można udać

się albo w lewo **długimi schodami**, albo do **Foog’s Gate** i do górnego, centralnego dziedzińca zamku.

Na **dolnym dziedzińcu** nie ma historycznych, średniowiecznych zabudowań – było to miejsce stacjonowania garnizonów. W budynkach wojskowych, które nie są zbyt ciekawe architektonicznie, mieszczą się: Dom Komendanta, Narodowe Muzeum Wojny, Muzeum Regimentu Królewskiej Szkockiej Gwardii Dragonów, Muzeum Regimentu Królewskiego oraz wojskowe więzienie. Warto je odwiedzić, ponieważ wejście do nich jest wliczone w cenę biletu, a można tam dokładnie zapoznać się z działalnością szkockich formacji wojskowych, które do dzisiaj stanowią dumę kraju.

Dom Komendanta (Governor’s House) i **koszary wojskowe** mogące pomieścić 600 wojaków, znajdujące się najbliżej głównego wejścia na teren zamku, są zamknięte dla zwiedzających.

Muzeum Regimentu Królewskiej Szkockiej Gwardii Dragonów (Royal Scots Dragoon Guards Regimental Museum) oraz **Muzeum Regimentu Królewskiego** (Royal Scots Museum) to placówki poświęcone najstarszemu w Wielkiej Brytanii legionowi kawalerii i karabinierów. Legion ten został utworzony w 1678 r., by pomóc królowi Karolowi II w walce ze zwolennikami ustanowienia prezbiterianizmu w angielskim Kościele. Jedną z najważniejszych batalii stoczonych z ich udziałem była bitwa pod Waterloo w 1815 r., podczas wojen napoleońskich. Regiment ten, w 1971 r.łączony z innymi jednostkami jako lekka kawaleria, brał udział w najważniejszych wojnach ostatnich 50 lat, m.in. w Kosowie, w Zatoce Perskiej a także w misji w Afganistanie. Muzea posiadają bogate kolekcje

Lowlands

Lowlands, czyli rozległe równiny i doliny południowej Szkocji, to obszarciągający się od Pasa Centralnego (od Glasgow po Edynburg) aż do granicy szkocko-angielskiej w okolicach miasta Dumfries. Współcześnie obszar ten składa się z trzech hrabstw.

Południowa granica Szkocji i północna granica Anglii to także miejsce powstania Wału Hadrian, który wyznaczał granicę Imperium Rzymskiego.

W regionie znajduje się kilka atrakcji przyrodniczych, z których najważniejszą jest Galloway Forest Park, oraz urokliwe i niezatłoczone wybrzeże. Ze względu na bogatą historię pogranicza, na samym południu Szkocji, z dala od głośnych aglomeracji, znajduje się kilkanaście zabytkowych obiektów. Są to głównie budowle sakralne, np. opactwa, oraz ruiny zamków, które stanowią historyczne dziedzictwo regionu.

HISTORIA

W języku gaelickim Lowlands, czyli równiny sięgające Anglii, zwane są **Ghalloway**, czyli „miejsce, gdzie mieszkają

obcy”. Rzymianie ze swoimi legionami dotarli do obecnej granicy Szkocji i Anglii w 80 r., jednak poza Wałem Hadrian (ukończonym w 128 r.) nie pozostawili po sobie wielu śladów. Ludzi mieszkających za wałem nazywali „barbarzyńcami”.

Tereny te zostały włączone w granice Anglii dopiero, kiedy Szkocja została uznana za królestwo pod rządami króla **Malcolma II** (zm. 1034). Od początku istnienia osadnictwa były to najbardziej żyzne ziemie, pełniące rolę spichlerza dla reszty kraju. W okresie rewolucji industrialnej wiele wiosek i miasteczek niemal się wyludniło, ponieważ ludzie emigrowali za chlebem do wielkich ośrodków przemysłowych, którymi wówczas stały się Glasgow i Edynburg.

Na terenie Lowlands rdzenni mieszkańcy posługują się niekiedy odmianą języka zwaną **scots**, która jest dialektem języka angielskiego, używanego przez Anglosasów. Wynika to z wielowiekowych związków tutejszych mieszkańców z ludnością angielską.

Katolicyzm był tutaj obecny od VII do XVI w., czego świadectwem jest wielka

▼ Zamek Caerlaverock

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Ayr nocą

liczba zabytkowych kościołów, klasztorów i opactw, skupionych głównie na pograniczu szkocko-angielskim. Dziedzictwo to decyduje o turystycznym potencjale regionu, pozbawionego bogatych w muzea i zabytki miast, ale oferującego niezadeptane szlaki i podróże śladem dawnej kultury szkockiej.

WARTO ZOBACZYĆ

Obszar na południe od Glasgow i Edynburga, rozciągający się na ok. 160 km z północy na południe i ok. 240 km ze wschodu na zachód, jest żyzną równiną, która tylko z pozoru nie oferuje zbyt wielu wrażeń. Liczne atrakcje są ukryte w niewielkich miejscowościach z dala od głównych szlaków komunikacyjnych, a dotarcie do nich wymaga nieco poświęcenia. Ci, którym się to uda, będą mieli okazję poznać Szkocję, która wygląda jak za dawnych lat.

Zachodnie wybrzeże Lowlands

Zwiedzanie tej części Szkocji najlepiej rozpocząć w Glasgow, udając się pociągiem

do 50-tysięcznej miejscowości **AYR** (12. pod względem zaludnienia w Szkocji), stolicy hrabstwa Ayrshire. Leży ono 60 km na południowy zachód od największej aglomeracji kraju i w niecałą godzinę można do niego dojechać pociągiem.

Ayr jest dosyć sennym, nadmorskim kurortem, najbardziej znanym z licznych pól golfowych oraz lotniska, znajdujące się w miejscowości Prestwick. Sama nazwa miasta oznacza po gaelicku „ciek wodny” – w miejscu współczesnej osady rzeka Ayr uchodzi do zatoki Clyde. W ciągu roku, ze względu na XVI-wieczny **Ayr Racecourse**, na którym rozgrywane są zawody krajowe, ściągają tu fani wyścigów konnych.

Miasto słynie jako miejsce urodzenia **Roberta Burnsa**, narodowego wieszczki Szkocji. Ten urodzony w 1759 r. w Alloway (obecne przedmieścia Ayr) najwybitniejszy przedstawiciel szkockiego romantyzmu, napisał m.in. słowa nieoficjalnego hymnu kraju, *Auld Lang Syne*, śpiewane go przez Szkotów podczas tradycyjnych obchodów święta Hogmanay. Jego twórczość opierała się na barwnych opisach

Kup książkę

Poleć książkę

Lowlands

0 20 km

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Malownicze ruiny zamku Dunure

i apoteozie wiejskiego, spokojnego życia, a głównym motywem przewodnim było hasło: „Miłość wszystko zwycięża”.

By upamiętnić postać Burnsa, w miejscu jego narodzin zostało otwarte **Robert Burns Birthplace Museum** 📍 **Murdoch's Loan, Alloway, Ayr**; www.burnsmuseum.org.uk; codz. 10.00–17.00; wstęp: dorośli 9 GBP, ulgowy 7 GBP, rodzinny 22 GBP (rodzinny z 1 rodzicem 17 GBP), trzyczbo- wy domek wraz z pozostawionymi przez poetę pamiątkami. Ponadto w kompleksie zwiedzający mogą obejrzeć ogród z pięknymi pomnikami nawiązującymi do mitologii greckiej, XVI-wieczny **Alloway Auld Kirk** znany z legend o grasujących tam duchach oraz kamienny mostek Brig o' Doon z XV w.

Muzeum znajduje się niedaleko głównej drogi A77, co umożliwia szybki dojazd bezpośrednio z Glasgow. Z dworca autobusowego w Ayr można dostać się tam bezpośrednim autobusem (nr 8, do przystanku The Loaning).

W samym Ayr nie ma zbyt wielu interesujących zabytków, aczkolwiek warto

przejsć się po sympatycznym centrum miasta i z odnowionego, nadmorskiego bulwaru podziwiać widok na zatokę Clyde oraz wyspy Arran (przy dobrej widoczności).

Kierując się z Ayr na południe wzdłuż drogi lokalnej A719, po 12 km dociera się do wioski **DUNURE**, w której zachowały się pozostałości pierwszego z wielu zamków na południu Szkocji.

Zamek Dunure (Dunure Castle) 📍 **Kennedy Park przy Castle Road**; wstęp wolny stoi na szczycie wzniesienia, z którego rozciąga się wspaniała panorama wybrzeża i okolicy. Budowla, będąca obecnie ruiną, została wniesiona w XIII w. dla klanu Kennedych. Resztki, które się uchowały, pochodzą z okresu ostatniej przebudowy w XVI w. Jedna z legend mówi, że twierdzę wybudowali Dano- wie (przodkowie dzisiejszych Duńczyków), a druga – że zamek otrzymał klan MacKinnonów w dowód wdzięczności za udział w bitwie pod Largs. Klan Kennedych sprawował władzę na tym terenie w XIV w. po tym, jak król przydzielił im

Glasgow

HISTORIA

Nazwa miasta wywodzi się z języka brytońskiego, a wyrażenie *Glas Cau* oznacza „zieloną dolinę”.

Glasgow (po polsku wymawiane przez „a”, a nie przez „e”) to największe miasto w Szkocji oraz jeden z najważniejszych ośrodków handlowych, przemysłowych i ekonomicznych w Wielkiej Brytanii. Jednocześnie jest to trzecie miasto pod względem liczby mieszkańców – wedle spisu powszechnego przeprowadzonego w 2016 r. zamieszkiwało tutaj ponad 606 tys. osób.

Aglomeracja leży w regionie West Central Lowlands nad rzeką Clyde, która w przeszłości zapewniała miastu dynamiczny rozwój. Dzisiaj Glasgow jest prężnym, wielkomiejskim ośrodkiem, który mimo braku cennych zabytków przyciąga miliony turystów świetnymi muzeami, restauracjami, hotelami, zadbanymi parkami i nowoczesnymi atrakcjami, których nie powstydziliby się inne centra turystyczne Europy.

Ze względu na usytuowanie przy brzoście rzeki do zatoki Clyde, tereny dzisiejszego Glasgow zamieszkiwane były już w czasach prehistorycznych. Z czasem tutejsza osada została wcielona w granice Królestwa Strathclyde, natomiast jej początkowy rozwój można wiązać z zaczątkami chrześcijaństwa w Szkocji – w VI w. św. Mungo założył tutaj jeden z ważniejszych kościołów. Później król Dawid I ustanowił tu jedno z **biskupstw**, mianując biskupa Jana. Za czasów króla Wilhelma I, w 1178 r., Glasgow otrzymało status miasta królewskiego.

Początkowo Glasgow było zasiedlone jedynie na północnym brzegu rzeki Clyde. Pierwszy most łączący je w okolicach dzisiejszego Glasgow Cross z wioskami leżącymi na drugim brzegu powstał ok. 1285 r. W XV w. miasto jeszcze bardziej zyskało na znaczeniu, ponieważ w jego granicach powstał pierwszy **uniwersytet**, a pod koniec

▲ Zabudowa dzielnicy West End

stulecia biskupstwo zostało podniesione do rangi archidiecezji. Ważna funkcja religijna miasta wiązała się z uzyskaniem dodatkowych obszarów ziemskich, co przełożyło się na jego dalszą rozbudowę.

Po reformacji utworzono **cechy**, zrzeszające rzemieślników w gildie powiązane z ich profesją, jak cech kowali, rzeźników, bednarzy itd., natomiast w 1611 r. Glasgow zostało miastem królewskim. Otrzymane od Korony fundusze umożliwiły rozbudowę portu rzeczno- oraz rozwój przemysłu i handlu. Spore zyski zaczął przynosić handel międzynarodowy – handlowano m.in. cukrem, tytoniem, bawełną i produktami spożywczymi.

W XVIII wieku Glasgow, zdaniem ówczesnych poetów „najpiękniejsze i najczystsze miasto Wielkiej Brytanii, zaraz po Londynie”, liczyło 12 tys. mieszkańców. Po zjednoczeniu Szkocji z Anglią ta ostatnia otrzymała dostęp do znakomicie rozwijającego się portu morskiego.

Z czasem lokalni magnaci tytoniowi zbudowali w zatoce Clyde (zbyt płytka rzeka nie była wtedy żeglowna) potężny **port** rzeczno-morski, a do Glasgow

przeniosła się ponad połowa brytyjskiego przemysłu tytoniowego. Kwitł handel innymi towarami egzotycznymi. Dzięki położeniu miasta nad morzem prężnie rozwijał się **przemysł**: włókienniczy, stocznio-owy, maszynowy, meblowy, spożywczy, drukarski oraz budowlany. W Glasgow swoje siedziby bądź filie, które zapewniałyby stałe dochody, chcieli mieć wszyscy znaczący brytyjscy przedsiębiorcy.

W związku z napływem tysięcy imigrantów z obszarów Highlands, Anglii i pozostałych części Europy (jak Irlandia), Glasgow stało się jednym z pierwszych miast w Europie, którego populacja przekroczyła milion. By zapewnić bezpieczeństwo takiej liczbie mieszkańców, w 1800 r. utworzono jeden z pierwszych na świecie oddziałów **policji miejskiej**. Duże skupisko osób na relatywnie małym terenie negatywnie odbiło się na wizerunku miasta – powszechne były przestępstwa, bieda, smog z fabrycznych kominów i statków oraz smród spowodowany brakiem kanalizacji.

Pomimo tych problemów, miasto wciąż się rozwijało. Powstało wiele

▼ George Square

Kup książkę

Poleć książkę

elementów ważnych dla dzisiejszej metropolii, w tym **metro** oraz liczne instytucje kulturalno-oświatowe, m.in. największe muzeum w mieście, Kelvingrove Art Gallery and Museum. Glasgow stało się również gospodarzem międzynarodowych targów, takich jak słynne **Empire Exhibiton** w 1911 r.

Sytuacja pogorszyła się w następnych latach, co było spowodowane skutkami dwóch wojen światowych. W mieście zapanowała powszechna bieda i rozpoczął się proces deindustrializacji. Aby zapobiec kryzysowi, poczynawszy od lat 50. XX w. podjęto szereg działań. Przez następne 20 lat wybudowano wiele nowych dróg, mostów, autostrad, zaczęto inwestować w sektor usług i zadbane o przyrodę. Wysiłki się opłaciły i dzisiejsze Glasgow jest dużo czystsze, lepiej skomunikowane i posiada wiele terenów zielonych.

Deindustrializacja spowodowała, że Glasgow rozwija się dziś w sektorze usług, a największe instytucje finansowe i bankowe właśnie tutaj mają swoje oddziały. Miasto jest również przyjazne turystom, na których czekają liczne muzea, parki, rozrywki interaktywne oraz bogata baza miejsc noclegowych, restauracji i barów, z których przecież Szkocja słynie.

WARTO ZOBACZYĆ

Praktycznie wszyscy przyjezdni docierają do Glasgow albo autobusem, albo pociągiem na dworce – odpowiednio Buchanan Bus Station oraz Glasgow Central/Queen Street.

Śródmieście

Zwiedzanie miasta najlepiej rozpocząć od zabytkowego śródmieścia, którego

Głośnie wydarzenia na placu Jerzego

Plac Jerzego był na przełomie wieków miejscem wielu manifestacji politycznych; najsłynniejszą była ta, którą zorganizowano w Czarny Piątek w 1919 r., gdy mieszkańcy protestowali przeciwko tragicznym warunkom życia w mieście.

Ostatnie głośnie wydarzenie miało miejsce w 2004 r., kiedy zepsuta ciężarówka-śmieciarka wpadła w tłum ludzi, zabijając sześć i ciężko raniąc dziesięć osób.

granice sięgają High Street na wschodzie, rzeki Clyde na południu oraz estakad autostrady M8 na zachodzie i północy. Na tym niewielkim obszarze znajduje się ogromna liczba knajpek, pubów, restauracji, centrów handlowych, dwa dworce kolejowe, trzy stacje metra oraz jedno z najbardziej rozpoznawalnych miejsc w Glasgow, czyli plac Jerzego, będący niejako sercem miasta oraz jego głównym placem (rynkem).

Plac Jerzego (George Square), położony w niewielkiej odległości od najważniejszych węzłów komunikacyjnych, to centralny punkt śródmieścia, a dojście do niego z dworca Buchanan zajmuje nie więcej niż 5 min.

Rozległy plac ma kształt prostokąta, na którego wschodniej stronie znajdują się monumentalne budynki **Glasgow City Chambers**, pochodzące z końca XIX w. gmachy urzędu miejskiego przypominające o dawniej świetności miasta, wzniesione w stylu beaux-arts. Cały plac otaczają charakterystyczne wiktoriańskie kamienice, które stanowią większość zabudowy śródmieścia.

Highlands, Aberdeenshire i Hebrydy Zewnętrzne

Ta część przewodnika obejmuje część Szkocji położoną na północ od linii Dundee, Perth i Fort William, łącznie z okolicami Parku Narodowego Cairngorms, Inverness i terenami wzdłuż Kanału Kaledońskiego, wyspy Hebrydów Zewnętrznych, północną część Highlands aż do John O'Groats oraz Aberdeenshire z największym miastem regionu – Aberdeen.

Są to tereny rzadko zaludnione, ze sporymi odległościami pomiędzy miejscowościami i zaledwie dwoma dużymi ośrodkami miejskimi – Inverness i Aberdeen. Poza nimi rozciągają się piękne, nierzadko nietknięte ludzką stopą obszary – tutejsza surowa przyroda od zawsze pociągała przyjezdnych swoją niedostępnością. To tutaj znajduje się najwyższy szczyt Szkocji – **Ben Nevis**. Wytrwali turyści odnajdą tu ponadto piękne zamki, mistyczne prehistoryczne ruiny oraz mnóstwo wspaniałych wodospadów, jezior i pustych plaż.

HISTORIA

W czasach prehistorycznych obszary Highlands, położone na północ od uskoku tektonicznego Highland Boundary

Fault, zamieszkiwali Gaelowie, dzięki którym rozpowszechnił się tu **język gaelicki**, z którego czerpie język szkocki. Ziemie te przez stulecia pozostawały pod wpływem nordyckim, podobnie jak archipelag Szetlandów, a kultura ludów Północy mocno odcisnęła piętno na lokalnej architekturze.

Od wieków rządziły tutaj zwalczające się nawzajem **klany** – wpływowo rody możnowładców, zagarniających dla siebie niewielkie terytoria. Walki te doprowadziły do wielu krwawych bitew, z których najsłynniejszą była masakra pod przełęczą Glen Coe w 1692 r., kiedy armia kapitana Campbella zdziesiątkowała ludność zamieszkującą te tereny. W następnych latach miały miejsce „czystki Highlands”, polegające na wysiedlaniu rodowitych mieszkańców, głównie pasterzy owiec, przez co wyludniło się mnóstwo wiosek. Również budowa Kanału Kaledońskiego pochłonęła setki ofiar.

Dzisiaj obszary te są niemal wyludnione, a skupiska ludzkie znajdują się przeważnie na wybrzeżach lub brzegach większych jezior. Mieszkańcy utrzymują się głównie z hodowli owiec, turystyki, rybołówstwa i rękodzieła.

▼ Zachód słońca nad plażą w Aberdeen

Kup książkę

Poleć książkę

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Szkocja i Szetlandy

dawne niezależne królestwo, kojarzy się z walecznymi góralami w tradycyjnych kiltach, wrzosowiskami i potworem z Loch Ness. To kraina przepięknie położonych zamków, malowniczych ruin, rozległych wyżyn, licznych jezior i wysp oraz odludnych przestrzeni i dziewiczej przyrody. Coś dla siebie znajdą tu amatorzy muzeów i zabytków, wielbiciele natury, zwolennicy aktywnego wypoczynku oraz poszukiwacze niebanalnych plenerów fotograficznych.

Zabytki **Edynburga**

Tajemnicze **zamki**

Klasztory i kościoły

Ślady **prehistorycznych osad**

Malownicze **zakątki i jeziora**

Niezwykła **atmosfera** wysp

 Bezdroża

 Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

 Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
 0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:

ebookpoint^{PL}

ISBN 978-83-283-4525-6

Cena 26,90 zł